

Sosiaali- ja
terveysministeriö

HE laiksi alkoholilain muuttamisesta

Saara Karttunen
Erityisasiantuntija
PeV 22.11.2024

Esityksen keskeinen sisältö

- Tarkoituksena mahdollistaa alkoholijuomien toimitus kotimaan vähittäismyynnistä ja alkoholiyhtiöstä tilaajalle tai muulle vastaanottajalle
 - Maan sisäisessä toimitusmyynnissä noudatetaan käsityöläispanimo-, pienpanimo- ja tilaviinipoikkeukset huomioiden voimassa olevia kotimaan vähittäismyynnin vahvuusrajoja
- Toteutettaisiin ottamalla käyttöön uusi alkoholijuomien toimituslupa
- Samat aikarajat ja luovutuskiellot kuin nykyisin vähittäismyynnissä ja Alkon myynnissä
- Erikseen toimituskieltopaikkoja (esim. sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköt)
- Viranomaisille oikeus koeostoihin
- Erityistä sääntelyä ikärajojen noudattamiseksi (vahva tunnistaminen + iän todennettava tarkastaminen joka kerta luovutustilanteissa)
- Toimittajilta edellytetään toimituspassia
- Lisäksi eräitä muita muutoksia (esim. viranomaisten oikeus saada tietoja sakkorekisteristä)

Esitys on osa hallitusohjelmaa

- Valmisteltu esitys on osa hallitusohjelman toimeenpanoa
- Hallitusohjelman mukaisesti hallitus uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti eurooppalaiseen suuntaan ja jatkaa vuonna 2018 tehtyä alkoholilain kokonaisuudistusta
- Hallituksen tavoitteena on reilun ja avoimen kilpailun edistäminen

Pääasialliset vaikutukset

- Esityksellä positiivisia taloudellisia vaikutuksia → edistäisi kuluttajien kulutusmahdollisuuksia sekä alkoholijuomia markkinoilla myyvien toimijoiden liiketoimintamahdollisuuksia mahdollistamalla alkoholijuomien toimituksen
- Toisaalta myös negatiivisia vaikutuksia → voisi olla alkoholihaittoja ja niistä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollolle sekä järjestyksenpidolle aiheutuvaa kuormitusta kasvattava vaikutus
- Yhteiskuntatasolla vaikutukset alkoholihaittoihin olisivat todennäköisesti melko vähäisiä, mutta joidenkin yksilöiden tai yhteisöjen kohdalla lakiesityksen vaikutukset voivat olla merkittäviä
- Ei ole kuitenkaan olemassa suoraa tutkimustietoa, jonka avulla voisi muodostaa tarkkoja arvioita esityksen yhteydestä alkoholihaittoihin

Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja (10 §): iän tarkastaminen

- Velvollisuus sähköiseen tunnistamiseen, kun juoma ostetaan verkkokaupasta
- Lisäksi vastaanottajan ikä tulee tarkastaa todennettavasti joka kerta, kun alkoholijuomia luovutetaan
- Alkoholijuomien myyminen ja muutoin luovuttaminen alle 18-vuotiaalle kielletty
- Myös vähittäismyynnissä ja anniskelussa velvollisuus tarvittaessa tarkastaa ikä
- Rangaistus alkoholirikoksesta säädetään rikoslain 50 a luvun 1-3 §:ssä
 - Sääntelyllä pyritään varmistamaan tehokas alkoholijuomien ikärajavaalvonta sekä suojaamaan lapsia ja nuoria alkoholin haitallisilta vaikutuksilta
 - Perusteltua, että myyjällä velvollisuus varmistua ostajan iästä sekä laissa säädetty oikeus käsitellä tähän tarvittavaa tietoa (henkilötunnus)

Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja (10 §): tiedot sakkorekisteristä

- Viranomaisella oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä tietoja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 46 §:ssä tarkoitetusta sakkorekisteristä
- Oikeus rajattu tietoihin, jotka välttämättömiä joko luvansaannin edellytysten arvioimiseksi tai arvioitaessa sitä, ettei rekisteröidylle aseteta seuraamusmaksua tilanteessa, jossa hänelle olisi jo samasta teosta aiheutunut sakkorangaistus
- Sääntelyllä suojattaisiin yhteiskunnallisia intressejä siten, ettei alkoholilaissa tarkoitettuja lupia myönnettäisi sellaiseen toimintaan, joka ei täyttäisi laissa säädettyjä vaatimuksia
- Sääntelyllä suojattaisiin rekisteröityä itseään siten, ettei häneen kohdistuisi samasta teosta kaksinkertaista rangaistusta

Oikeus työhön ja elinkeinovapaus (18.1 §): lupajärjestelmä

- Toimituslupa olisi uusi lupamuoto, joka muodostaisi uuden poikkeuksen pääsääntönä olevaan elinkeinovapauteen
 - PeV on pitänyt alkoholiin liittyvän elinkeinonharjoittamisen eri muotojen luvanvaraistamista hyväksyttävänä mm. alkoholin käyttöön liittyvien terveyshaittojen pienentämiseksi ja sen käytöstä aiheutuvien sosiaalisten haittojen vähentämiseksi
 - Luvan peruuttamisen edellytyksiä osin lievennettäisiin viranomaisvalvonnan tukemiseksi
- Lupa voitaisiin edelleen peruuttaa ilman huomautusta/laiminlyöntiä vain poikkeuksellisissa tilanteissa
- Voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden pääosin lievennettäisiin alkoholielinkeinoon liittyviä rajoituksia, koska sallittaisiin kokonaan uusi toimintamuoto

Yhdenvertaisuus (6 §)

- Esityksellä välillinen vaikutus niiden luonnollisten henkilöiden oikeusasemaan, joiden elinkeinotoiminta perustuu alkoholijuomien vähittäismyyntiin
- Alkoholijuomien toimitus toimitusluvalla mahdollista vähittäismyyntiluvan sallimien vahvuusrajojen puitteissa
- Kotimaisten käsityöläispanimoiden, pienpanimoiden ja tilaviinien valmistajille mahdollisuus myydä 12/13 % tuotteita kotiinkuljetuksella → muut alkoholin vähittäismyyjät osin eriarvoisessa asemassa
- Kuitenkin tilaviinien ja käsityöläisolutten valmistusmääriä rajoitettu + kyseiset toimijat valmistavat itse tuotteensa
- Sääntelyllä tuettaisiin kotimaista käsityöläisvalmistusta ja pyritäisiin säilyttämään ko. elinkeinon vetovoima myös tulevaisuudessa
- Lisäksi tilaviinien ja käsityöläisolutten valmistajat olisivat yhdenvertaisemmassa asemassa ulkomaisiin myyjiin nähden

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate (8 §)

- Alkoholilain 90 §:ssä rangaistavaksi säädettyjen alkoholirikkomusten alaa laajennettaisiin koskemaan myös alkoholijuomien toimittamisen yhteydessä tapahtuvaa alkoholijuomien luovutusta, mikäli tilanteessa rikottaisiin 37 §:ssä säädettyjä luovutuskieltoja (ikä, päihtymys tai häiritsevä käytös, luvaton välittäminen)
- Vastaava sääntely kuin vähittäismyynissä ja anniskelussa
 - Lain 90 § on aiemmin säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella, ei muita sisällöllisiä muutoksia
 - Rangaistussäännöksen sananmuodon mukaan on edelleen ennakoitavissa, minkälainen alkoholilain vastainen toiminta tai laiminlyönti olisi kyseisen säännöksen nojalla rangaistavaa

Oikeus sosiaaliturvaan (19.3 §): väestön terveyden edistäminen

- Esityksellä voisi olla vähäinen alkoholihaittoja ja niistä aiheutuvia kustannuksia kasvattava vaikutus
 - Alkoholijuomien toimituksessa samat aikarajoitukset kuin vähittäismyynnissä
→ ehkäistään erityisesti myöhään illalla tapahtuvaa alkoholijuomien impulsiivista tilaamista
 - Toimituksessa samat luovutuskiellot kuin vähittäismyyntiä
 - Esim. selvästi päihtyneelle ei saa luovuttaa juomia
 - Luovutuskieltojen rikkomisesta voi seurata rikosoikeudellinen seuraamus sekä luvanhaltijalle hallinnollisia seuraamuksia
- sääntelyllä pyritty minimoimaan mahdollisesti aiheutuvia haitallisia sosiaali- ja terveysvaikutuksia

Lasten ja nuorten asema

- Huomioitava PL 19.3 § (perheiden mahdollisuus turvata lapsen hyvinvointi), Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 60/1991) 3 artikla (lapsen etu), EU:n perusoikeuskirjan 24 artikla (oikeus välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon)
 - Perheissä, joissa vanhemmalla riskikäyttöä tai päihdeongelma, lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu voisi heikentyä (saatavuuden osittainen lisääntyminen)
 - Toisaalta toimittamista koskisivat samat aikarajoitukset ja luovutuskiellot kuin vähittäismyynnissäkin
 - Hallitus sitoutunut edistämään mm. mielenterveys- ja päihdeongelmiin liittyvien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saatavuutta ja vaikuttavuutta
 - Hallitusohjelman mukaan päihdetyötä kehitetään mm. huomioimalla ja turvaamalla asiakkaiden tarpeita vastaavat erilaiset vaihtoehdot päihdehoitomalleihin
- Näillä ja muilla hallitusohjelman sosiaali- ja terveydenhuoltoa, lasten ja nuorten palveluja ja erityisesti päihde- ja mielenterveystyön uudistuksilla edistetään terveyttä ja turvataan lasten hyvinvointia ja yksilöllistä kehitystä tilanteessa, jossa samalla mahdollistetaan alkoholielinkeinon uudenlainen harjoittaminen alkoholilain tarkoitus ja tavoite turvaten

Julkisen vallan velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen (22 §)

- Mahdollisia haitallisia vaikutuksia ihmisten terveyteen, lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kuormitukseen
 - Toisaalta elinkeinonharjoittamisen oikeutta laajennettaisiin nykyisestä
 - Alkoholilain tavoite pysyisi edelleen samana
 - Alkoholijuomia voisi edelleen ostaa vain vähittäismyynnistä tai Alkosta, samat myyntiajat ja huomioitu mahdollisimman tehokas valvonta
 - Hallitus on sitoutunut toimiin, joilla parannetaan sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuutta, mielenterveyspalvelujen saatavuutta ja lasten ja nuorten lyhytpsykoterapiapalvelujen yhdenvertaista saatavuutta
- Muutos on alkoholilain tavoitteen ja tarkoituksen näkökulmasta hyväksyttävä
- Lakiesitys myös perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä ja oikeasuhtainen

Valvontaviranomaisen koeostot (124 §)

- Viranomaisella oikeus tehdä koeostoja, jos se olisi tarpeellista alkoholijuoman toimitusta koskevan valvontatehtävän hoitamiseksi
- Lisäksi oikeus hyödyntää täysi-ikäisiä vapaaehtoisia koeostojen suorittamisessa, jos viranomaisella olisi aihetta olettaa, ettei alkoholijuoman toimitusluvan haltija tai sen lukuun toimiva alkoholijuoman toimittaja noudattaisi laissa säädettyjä velvollisuuksiaan
- Vapaaehtoinen koeostaja osallistuisi ainoastaan alkoholijuoman ostoon ja vastaanottamiseen → ei osallistuisi muutoin valvontaan
- Koeostoissa ei saisi yllyttää lainvastaiseen tekoon
- Oikeusturvakeinoista säädetty (valitusoikeus valvontapäätöksestä)
- Koeostot välttämättömiä ikärajavaivonnan mahdollistamiseksi
→ Koeostoilla turvataan PL 19.3 §:ssä säädettyä velvollisuutta edistää väestön terveyttä ja turvataan lasten oikeutta hyvinvointiin ja kasvuun

Seuraamusmaksu

- Seuraamusmaksun enimmäismäärää nostettaisiin 1000 eurosta 20 000 euroon
 - Nykyinen enimmäismäärä ei ole suhteessa siihen, millaisia haittoja alkoholilain noudattamisen laiminlyönnistä voi seurata
 - Alkoholielinkeinoharjoittajia on lukuisia ja toimijoiden toiminnan laajuus voi vaihdella huomattavasti → seuraamusmaksua tulisi arvioida myös suhteessa lainvastaisesti toimivan tekijän taloudelliseen asemaan
 - Seuraamusmaksun suuruutta arvioitaessa otettava nykyisin huomioon menettelyn laatu, vahingollisuus ja toistuvuus → jatkossa huomioitava myös taloudellinen asema
- Korotus oikeasuhtainen huomioiden sääntelyn taustalla vaikuttavien oikeushyvien suojelun tarve, seuraamusmaksun suuruutta arvioitaessa huomioitavat seikat sekä tekijälle turvatut oikeussuojakeinot

Valvontamaksu

- Vakiintuneen määritelmän mukaan vero on rahasuoritus, joka ei ole korvaus tai vastike julkisen vallan maksuvelvolliselle antamista eduista tai palveluista ja jolle on ominaista valtion menojen rahoittaminen (ks. HE 1/1998 vp)
- PL 81 § 1 mom: valtion verosta säädetään lailla, joka sisältää säännökset verovelvollisuuden ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta
- Ehdotuksen mukaan aluehallintovirasto perisi vuotuisen valvontamaksun alkoholijuomien toimitusluvanhaltijoilta
- Valvontamaksu olisi luonteeltaan vero, ja verovelvollisuuden perusteena olisi alkoholijuomien toimituslupa
- Laissa säädettäisiin valvontamaksun suuruuden perusteista ja valvontamaksuvelvollisen oikeusturvasta